

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συνοπτική έκθεσις πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1975

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Κέντρου συνοψίζονται εἰς τὰ ἀκόλουθα :

- α') Καταγραφή, ταξινόμησις καὶ εὐρετηρίαισις τοῦ συγκομισθέντος καὶ συγκομιζομένου ὕλικου (ἰδίᾳ φωτογραφικοῦ).
- β') Μελέτη καὶ προεργασία διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν του ἀξιοποίησιν.
- γ') Παρασκευὴ δημοσιευμάτων.
- δ') Συνέχισις τῶν ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἐκδόσεων.
- ε') Ἐρευνητικαὶ ἀποστολαὶ εἰς μοναστικά κέντρα, βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα.
- ς') Ἐμπλουτισμὸς τῶν συλλογῶν τοῦ Κέντρου μὲ μικροταινίας (microfilms) καὶ φωτογραφίας χειρογράφων, ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ σπανίων ἐντύπων ἀπὸ βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τῆς ἡμεδαπῆς καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.
- ζ') Ἐνημέρωσις τῆς βιβλιοθήκης κτλ.

Ἐκ τῶν γενομένων ἐφέτος ἐργασιῶν ἀναφέρομεν εἰδικώτερον τὰ ἐξῆς :

I. Τὸ *Ἀρχεῖον Κωνσταντίνου καὶ Σοφοκλέους Οἰκονόμου*, παραδοθὲν εἰς ἡμᾶς πέρυσι, ταξινομηθὲν καὶ καταγραφέν, ἔγινεν ἀντικείμενον περαιτέρω μελέτης μὲ προοπτικὴν τὴν σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν λεπτομεροῦς καταλόγου, περιλήψεως τῶν περιεχομένων, εὐρετηρίων κτλ., ἐνδεχομένως δὲ καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀξιολογωτέρων τμημάτων αὐτοῦ. Οὕτω

α') διεχωρίσθησαν τὰ πατριαρχικά σιγίλλια, ἐκκλησιαστικά γράμματα, καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα (φάκ. I, X, XVII, XXXIII, XXXVI), συνετάχθη δὲ συστηματικὸς κατάλογος αὐτῶν (χρονολόγησις, περιλήψις περιεχομένου, ἀνάγνωσις ὑπογραφῶν [κτλ.]: ἐν ὄλῳ ἐγγράφα 152 (τὰ πλεῖστα ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ περγαμνῆς ἢ ἐπὶ χάρτου), τῶν ἐτῶν 1586-1863·

β') διεχωρίσθησαν οἱ φάκελοι οἱ περιέχοντες ἐπιστολάς (φάκ. II-XV, XIX) καὶ συνετάχθησαν συστηματικοὶ κατάλογοι αὐτῶν μετὰ περιλήψεως μᾶς ἐκάστης· ἐν ὄλῳ ἐπιστολαὶ (αἱ πλεῖστα ἐν πρωτοτύπῳ, χρονολογημέναι καὶ ἀχρονολογηταὶ) 2300, ἀπὸ τοῦ ΙΓ' μέχρι καὶ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Μὲ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, ἡ ὁποία συχνὰ παρουσίαζε δισεπίλυτα προβλήματα (ταυτίσεις ἀποστολέων καὶ ἀποδεκτῶν, ἀλληλοσυσχετισμοί, χρονολόγησις, ἐπισήμανσις τῶν τυχὸν ἐκδεδομένων κτλ.), ἠσχολήθησαν οἱ συντάκται Δ. Σοφιανός, Κ. Λάππας, Ἰωάννα Κόλια καὶ Ἑλένη Ἀγγελομάτη.

Ἡ ἐργασία συνεχίζεται καὶ θὰ συμπληρωθῇ μὲ γενικὸν εὐρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

II. Ὁ Β' τόμος τοῦ Ἱστορικοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκκρεμεῖ εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Β. Σφυρόερας, ὁ ὁποῖος κατήρτισε καὶ ἐκδίδει τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην συλλογὴν, ἐπεξεργάζεται ἤδη τὴν ὕλην τοῦ Γ' τόμου.

III. Περατωθεῖσης τῆς ἐκτυπώσεώς του προστίθεται ἤδη εἰς τὴν σειρὰν τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου τὸ ἔργον τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος Γεωργίου Χούμνου «Κοσμογέννησις» εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν παρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Γ. Μέγα (σελ. η' + 240 + 8 πίν.). Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου συνειργάσθη καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου Γ. Παπαδημητρίου.

IV. Τὸ Κέντρον διενήργησε καὶ ἐφέτος ἐρευνητικὰς ἀποστολάς:

Εἰς τὴν Μονὴν Δουσίου παρὰ τὰ Τρίκαλα, ἡ ὁποία πολλαχῶς συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν Μονῶν τῶν Μετεώρων, ἐπραγματοποιήθη πολυήμερος ἀποστολὴ (10-14 καὶ 18-28 Αὐγ.) ἀπὸ μακροῦ προγραμματισθεῖσα καὶ προπαρασκευασθεῖσα. Τῆς ἀποστολῆς μετέσχον οἱ συντάκται Δ. Σοφριανὸς καὶ Κ. Λάμπας συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ φωτογράφου Λ. Ἀνανιάδη. Ἐν συνεχείᾳ τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1965 καὶ 1966 ἀποστολῶν τοῦ Κέντρου εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μονήν, ἠρθευήθησαν ἐκ νέου ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀρχεῖον αὐτῆς.

Ἐξητάσθησαν λεπτομερέστερον καὶ περιεγράφησαν, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐφωτογραφήθησαν, ὁλόκληροι ἢ κατ' ἐπιλογὴν, οἱ χειρόγραφοι κώδικες τῆς Μονῆς (ἀρ. 1-80), ὅσοι δὲν εἶχον μελετηθῆ καὶ φωτογραφηθῆ κατὰ τὰς προηγουμένας ἀποστολάς.

Ἡρθευήθη συστηματικώτερον τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς, ἐφωτογραφήθησαν δὲ 1400 περίπου ἑλληνικὰ ἔγγραφα (ἐν οἷς πολλὰ πατριαρχικὰ σιγίλλια, κτιτορικὰ διαθῆκαι κτλ.) καὶ 23 κατάστιχα λογαριασμῶν καὶ ἄλλης συναφοῦς ὕλης. Διεχωρίσθησαν καὶ θ' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον μελλοντικῶν φροντίδων τὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα τῶν νεωτέρων χρόνων (τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κατὰ τὸ πλεῖστον) καὶ τὰ τουρκικὰ. Ἐκ τῶν τελευταίων, ἀνερχομένων εἰς 3000 περίπου, ἐπελέγησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν 7 μητροπολιτικὰ βεράτια (ἐν πρωτοτύπῳ) τῶν ἐτῶν 1500-1536, ἀναφερόμενα εἰς τὸν διορισμὸν ἀρχιερέων τῆς Θεσσαλίας.

Τέλος, ἐμελετήθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν κτιτορικὰ καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῶν παρεκκλησίων τῆς Μονῆς, ὡς καὶ τοιχογραφίαι παριστῶσαι κτίτορας, δωρητάς, τοπικοὺς ἁγίους καὶ νεομάρτυρας.

Εἰς Ἁ γ ι ο ν Ὁ ρ ο ς οἱ αὐτοὶ συντάκται τοῦ Κέντρου Δ. Σοφριανὸς καὶ Κ. Λάμπας, συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ φωτογράφου Λ. Ἀνανιάδη, μετέβησαν καὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ δεκαήμερον περίπου (9·18 Ὀκτ.) διὰ τὴν ἀνίχνευσιν καὶ φωτογράφησιν χειρογράφων σχετιζομένων πρὸς τὰς ἐν τῷ Κέντρῳ διεξαγομένας ἐργασίας καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ τῶν παλαιότερων ἀποστολῶν συγκομισθέντος ὕλικου. Ἐφωτογραφήθησαν, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, 28 κώδικες ἐκ τῶν Μονῶν Κουτλουμουσίου, Διονυσίου, Παντελεήμονος, Ξενοφώντος καὶ Καυσοκαλυβίων.

V. Πλήν τῆς ἀνωτέρω συγκομιδῆς ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἐξ Ἁγίου Ὁρους, εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Κέντρου προσετέθη καὶ ἄλλο φωτογραφικὸν ὕλικὸν ποικίλης προελεύσεως (ἐκ Γαλλίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Σπάρτης, Ἄνδρου κλπ.).

VI. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν (ἐξ ἀνταλλαγῶν καὶ δωρεῶν ἢ δι' ἀγορᾶς) 197 τόμοι βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἑλληνικῶν καὶ ξένων (ἀρ. βιβλίου εἰσαγωγῆς 5990·6186).

VII. Τὸ Κέντρον ἐξυπηρετήσε καὶ ἐφέτος ποικιλοτρόπως δεκάδας ἐρευνητῶν, ἐκπροσώπους συναφῶν Ἰδρυμάτων κλπ., Ἑλλήνας καὶ ξένους, προσελθόντας αὐτοπροσώπως ἢ ἀποταθέντας εἰς αὐτὸ δι' ἀλληλογραφίας. Ἐκ τῆς σχετικῆς ἀλληλογραφίας καὶ τοῦ τηρουμένου Βιβλίου Ἐπισκεπτῶν σημειοῦμεν: τὸ ἐν Παρισίοις Institut Français d'Études Byzantines, τὸ ἐν Παλέριμῳ Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici, τὸ Aristoteles - Archiv τοῦ ἐν Βερολίνῳ Frei Universität, τὸ ἐν Toronto τοῦ Καναδᾶ Pontifical Institut of Mediaeval Studies, τὸν καθηγητὴν J. Leroy τοῦ ἐν Ρώμῃ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου, τὸν καθηγητὴν N. Todorov, διευθυντὴν τοῦ ἐν Σόφια Βαλκανικοῦ Ἰνστιτούτου, τὴν καθηγήτριαν V. Tapkova - Zaimova τοῦ αὐτοῦ Ἰνστιτούτου, τὸν καθηγητὴν Δ. Γεωργακᾶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς North Dakota, τὸν βυζαντινολόγον τοῦ Münster καθηγητὴν J. Ferluga καὶ τὸν βοηθὸν του Γεώργιον Tabancis, ἐργαζομένους διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ «Glossar zur Frühmittelalterlichen Geschichte», τὸν Διευθυντὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Μ. Χατζηδάκην, τὸ Σπουδαστήριον Βυζαντινῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸ Σπουδαστήριον Βυζαντινῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τὸ ἐν Κύπρῳ Κέντρον Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν κ. π. ᾗ.

VIII. Πέραν τῆς ἐντὸς τοῦ Κέντρου συντελουμένης ἐργασίας, τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ εἶχε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ἐπιστημονικὰς ἐπιδόσεις καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς:

Εἰς τὸν κυκλοφορήσαντα ΙΑ' τόμον τῆς μεγάλης «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὁ Β. Σφυρόερας ἔχει συγγράψει πολυσέλιδα κεφάλαια περὶ τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων ἀντιστάσεως κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, περὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημογραφικῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου κτλ. (σελ. 144-150, 189-206, 209-212, 218-230), ὁ δὲ Α. Βρανούσης τὸ κεφάλαιον «Ἰδεολογικὲς ζυμώσεις καὶ συγκρούσεις στὶς παραμονὲς τῆς Ἐθνεγεροσίας» (σελ. 433-451). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκυκλοφόρησαν ἐπίσης τὰ δημοσιεύματα: Α. Βρανούση «Ὁ φάκελος τοῦ Byron στὰ ἀρχεῖα τοῦ Metternich» καὶ «Ῥδὴ ἐπινίκιος τῶν Ρώσων - ἑλληνικὸ στιχούργημα τοῦ 1812», Β. Σφυρόερα «The Greek Village. Historical elements in its evolution» (εἰς τὸ συλλογικὸν ἔργον «The Greek Village»), ὡς καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Δάππα «Ἁγία Λαύρα Καλαβρυτῶν - Α' Κείμενα ἀπὸ τὸν Κώδικα τῆς Μονῆς» (σελ. λβ' + 100).

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης ἔδωσε σειρὰν μαθημάτων ἢ διαλέξεων εἰς τὴν «Ἐταιρείαν Σπουδῶν Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Γενικῆς Παιδείας» μετὰ γενικὸν θέμα *Κεφάλαια Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ* (Φεβρ. - Μάρτ. 1975). Κατὰ μῆνα Ἰουλίου, προσκεκλημένος τῆς Association Internationale des Études du Sud - Est Européen, μετέσχε Διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου συνελθόντος εἰς Ρουμανίαν (Suceava 8-16 Ἰουλ. 1975) καὶ προέβη εἰς ἀνακοίνωσιν (Ἰάσι 13 Ἰουλ.) μετὰ θέμα *Le livre grec dans la renaissance du Sud - Est Européen (1471 - 1821)*. Ἐπωφελῆθεις τῆς εἰς Ρουμανίαν παραμονῆς του συνεκόμισεν ἐκεῖθεν χρήσιμον ὕλικόν, συμπληρωματικὸν τῶν προγενεστέρων ἀναδιφήσεών του εἰς τὰς ἐκεῖ βιβλιοθήκας καὶ ἀρχειακὰς συλλογὰς. — Κατὰ μῆνα Αὐγούστου εἶχε κληθῆ (ὡς Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου καὶ ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν) ὅπως μετάσχη τῶν ἐργασιῶν τοῦ εἰς San Francisco τῆς Β. Ἀμερικῆς συνελθόντος *ΙΔ' Διεθνoῦς Συνεδρίου Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν* (22-29 Αὐγ.), ἀλλὰ τὸ ὕψος τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ματαιώσῃ τὸ ταξίδιον. — Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ *Α' Διεθνoῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν* (Σπάρτη 7-14 Σεπτ.), προέβη δὲ καὶ εἰς ἀνακοίνωσιν μετὰ θέμα *Ἀλβανοὶ πολεμισταὶ στὴν ὑπηρεσίαν τῶν Δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου* (ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότου ὀρισμοῦ τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου, τοῦ ἔτους 1436 ἢ 1451). — Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐπίσης, προσκεκλημένος τοῦ Institut d' Études Balkaniques τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας, μετέσχε τοῦ εἰς Βάρναν συνελθόντος Διεθνoῦς Συνεδρίου μετὰ θέμα *Les cultures slaves et les Balkans* (15-20 Σεπτ. 1975). Εἶχεν ὀρισθῆ εἰσηγητὴς εἰς τὸ θέμα τῆς ἱστορίας τῶν τυπογραφείων καὶ τοῦ βιβλίου εἰς τὰ Βαλκάνια, προέβη εἰς σχετικὴν ἀνακοίνωσιν (Σάββ. 20 Σεπτ.), εἶχε δὲ καὶ τὴν τιμὴν νὰ ὀρισθῆ πρόεδρος τῆς συνεδρίας

τῆς ἀφιερωμένης εἰς τὰς βυζαντινο - σλαβικὰς πολιτιστικὰς σχέσεις (Τετ. 17 Σεπτ.). Σταθμεύσας ἐπὶ διήμερον εἰς Σόφιαν ἐπεσκέφθη, μεταξὺ ἄλλων, τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ἱστορικο - αρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπου ἔχει συγκεντρωθῆ καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς ἑλληνικῶν χειρογράφων, ἀγνώστων εἰσέτι εἰς τοὺς ἔρευνητάς, ὡς καὶ σπανίων ἑλληνικῶν ἐντύπων.— Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον εἶχε κληθῆ ὅπως μεταβῆ εἰς Los Angeles τῆς Καλιφορνίας, ἵνα συμμετάσχη εἰς Συνέδριον ὀργανούμενον ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀμερικῇ Modern Greek Studies Association, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Near Eastern Center τοῦ ἐν Los Angeles Πανεπιστημίου, μὲ θέμα *The "Past" in Medieval and Modern Greek Culture* (30 - 31 Ὀκτ., 1 - 2 Νοεμβρ. 1975). Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ παραστῆ (ἂν καὶ εἰς τὸ ἐκτυπωθὲν πρόγραμμα ἀνεγράφετο ἤδη ὁ τίτλος τῆς ἀναθεθείσης εἰς αὐτὸν γενικῆς εἰσηγήσεως, τὰ δὲ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου ἀνελάμβανεν ἐξ ὀλοκλήρου τὸ University of California - Ucla).— Παραλλήλως ἔχει κληθῆ ἐπισήμως (Ἰδρυμα Fulbright, 4-6-75) διὰ σειρὰν μαθημάτων ἢ διαλέξεων εἰς Πανεπιστήμια τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ προσηχὲς ἔτος καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα τεσσάρων μηνῶν.

Ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου καὶ ἐντεταλμένος ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Β. Σφυρόερας, συνεχίζων ἀνελλιπῶς τὰ μαθήματά του, συνέταξεν ἐπίσης καὶ ἔξεδωκεν ἤδη τρεῖς τόμους πανεπιστημιακῶν παραδόσεων.— Τὸν παρελθόντα Μάρτιον μετέσχε τοῦ Διεθνoῦς Συμποσίου περὶ Κύπρου, συνελθόντος εἰς τὴν Πάντειον Σχολὴν (10 - 14 Μαρτ.), μὲ γενικὴν ἱστορικὴν εἰσήγησιν «Ἡ Κύπρος μέχρι τοῦ 1878».

Εἰς τὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριον Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Σπάρτη 7 - 14 Σεπτ.), πλὴν τοῦ Α. Βρανούση, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἔλαβον μέρος καὶ οἱ συντάκται τοῦ Κέντρου Β. Σφυρόερας καὶ Ἰωάννα Κόλια. Ὁ Β. Σφυρόερας προέβη εἰς ἀνακοίνωσιν μὲ θέμα «Οἱ Δραγομάνοι τοῦ Μορέως - ὁ θεσμὸς καὶ ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις».

Τέλος, ἃς προστεθῆ ὅτι διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ συγκαλουμένου εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ προσηχὲς ἔτος *ΙΕ' Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (Πρόεδρος τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζ. Σπουδῶν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Διον. Ζακυθηνός, Πρόεδρος τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Π. Ζέπος, Ταμίας ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Α. Βρανούσης) ἀρκετὰς φροντίδας ἐπωμίσθη καὶ ἐπωμίζεται τὸ προσωπικὸν τοῦ Κέντρου, ἰδιαίτερος δὲ ἡ συντάκτις Ἰωάννα Κόλια.